

Inga Sigmundsdatter Eidshaug

Kulturminne + Kommune = Sant?

Hvorfor Riksantikvarens Kunnskapsløft kom, og hvordan det har påvirket forvaltningen i kommunene.

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Jon Olav Hove

Mai 2021

Inga Sigmundsdatter Eidshaug

Kulturminne + Kommune = Sant?

Hvorfor Riksantikvarens Kunnskapsløft kom, og hvordan det har påvirket forvaltningen i kommunene.

Bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Jon Olav Hove
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Bacheloroppgaven har vært den delen av studiet jeg har gruet meg mest til, men nå som jeg er ferdig med den, må jeg si at jeg er ganske fornøyd med sluttproduktet. Da jeg begynte å skrive etter hospiteringen min i slutten av februar, har det gått litt opp og ned med innsatsen i skrivingen. Men denne siste innspurtsfasen har likevel vært veldig givende, særlig når jeg så at oppgaven begynte å ta sin endelige form. Innholdet i en bacheloroppgave i Kulturminneforvaltning kan variere veldig, men en oppgave tar gjerne for seg noe innenfor en av disse tre kategoriene: formidling, forvaltning og bygningsvern. Min oppgave går under forvaltning.

Jeg vil takke veilederen min Jon Olav Hove for god veiledning gjennom semesteret. Jeg vil takke vennene mine, som har vært til stor hjelp når det kommer til å diskutere ideer med hverandre, og som et flott støtteapparat til hverandre når ting så litt håpløst ut. Jeg vil også takke familien min for å ha vært der for meg gjennom denne prosessen og muntret meg opp. Jeg vil spesielt takke informantene mine for å ha stilt opp til intervju, og for å ha svart på oppfølgingsspørsmål som jeg har hatt.

14.05.2021

Inga S. Eidshaug

Innhold

Forord	1
Del 1: Introduksjon.....	3
Tema og problemstilling	3
Hospiteringen	5
Metode.....	5
Oppgavens oppbygning.....	7
Del 2: Status for kulturminneforvaltningen i Norge	8
Kulturminneforvaltning.....	8
Stortingsmeldinger og kunnskapsløftet.....	9
Opprusting av eksisterende verktøy	13
Del 3: Kunnskapsløftet og digitalisering.....	15
Digitalisering i kommunene	16
Kunnskapsløftet i kommunene.....	20
Del 4: Resultatet av satsingen på Kunnskapsløftet	22
Litteraturliste og referanser	23

Vedlegg

Del 1: Introduksjon

Kongeriket Norge er et land med historiske røtter som strekker seg så langt som tilbake til steinalderen, og har med tiden opparbeidet seg en rik kulturarv, både når det kommer til tradisjoner, byggekunst og gjenstandssamlinger. Dessverre er det ikke alt man klarer å ta vare på, og mye går tapt. Noe er nødt til å gjøres for å begrense tapet.

I Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner* var et av regjerings mål i kulturminnepolitikken at «mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på som bruksressurser og grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping». Dette målet inkluderer blant annet at man ønsker å minimere tapet av kulturminner innen 2020. Det er mye som må gjøres hvis man skal klare dette, og et av prosjektene som ble lansert i samband med dette er Riksantikvarens kunnskapsløft for kulturminneforvaltningen.

Tema og problemstilling

Man kan finne kulturminner over hele Norge, men noen kan kanskje føle at det ikke finnes noe i området man bor i. Dette kan være fordi de ikke vet om det i det heletatt finnes noen, eller ikke vet hvor de skal finne informasjon og oversikt over kulturminnene rundt seg. Kanskje så bor man i et hus man vet er skikkelig gammelt, men man er ikke sikker på hvilke regler som gjelder om man ønsker å bygge ut eller gjøre endringer på fasaden. Da er det viktig å få hjelp og informasjon fra noen som vet det. Det er også viktig at det forvaltingsorganet du søker hjelp hos, har den kunnskapen og kompetansen som trengs.

Dette er noe prosjektet *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen* blant annet søker etter å løse. Kunnskapsløftet er et stort og bredt prosjekt som har hatt som mål å styrke blant annet forvaltningen, med et eget fokus på kommunalt nivå. I tillegg har de jobbet med å forbedre de digitale verktøyene Riksantikvaren kan tilby forvaltningen, men det har også vært egne delprosjekt for samiske kulturminner og miljøovervåking. Jeg har dessverre ikke anledning til å skrive om alle delprosjektene som går under Kunnskapsløftet. En ting er at jeg ikke har nok plass til det, men jeg vil heller ikke fått anledning til å gå noe særlig i dybden på alle delprosjektene om jeg skulle ha gjort det. Derfor avgrenser jeg meg til å ta for meg de delprosjektene som handler om kompetanseheving i kommunen og digitalisering. Problemstillingene jeg sitter igjen med, og som jeg tar utgangspunkt i er: Hvorfor kom Kunnskapsløftet i kulturminneforvaltningen? Og i hvilken grad har kunnskapsløftet bedret kulturminneforvaltningen?

Dette er noe prosjektet *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen* blant annet søker etter å løse. Kunnskapsløftet er et stort og bredt prosjekt som har hatt som mål å styrke blant annet forvaltningen, med et eget fokus på kommunalt nivå. I tillegg har de jobbet med å forbedre de digitale verktøyene Riksantikvaren kan tilby forvaltningen, men det har også vært egne delprosjekt for samiske kulturminner og miljøovervåking. Skulle jeg ha skrevet om alle delprosjektene som går under Kunnskapsløftet ville jeg ikke ha fått anledning til å gå noe særlig i dybden på delprosjektene. Derfor avgrenser jeg meg til å ta for meg de delprosjektene som handler om kompetanseheving i kommunen og digitalisering. Problemstillingene jeg sitter igjen med, og som jeg tar utgangspunkt i er:

Hvorfor kom Kunnskapsløftet i kulturminneforvaltningen? Og i hvilken grad har kunnskapsløftet bedret kulturminneforvaltningen?

Hospiteringen

I vinter hadde jeg en fire uker lang hospitering hos byantikvaren i Trondheim, hvor jeg fikk et innblikk i arbeidet de driver med. Byantikvaren er et rådgivende organ, og forvalter ingen lov. De kan komme med råd for alt fra hva slags maling som er anbefalt brukt, til hva slags utforming vinduer og påbygg burde ha. I løpet av de fire ukene jeg var der, fikk jeg blant annet lov til å være med på saksbehandlingsmøter og befaringer, men en av hovedoppgavene jeg jobbet mellom alt dette, var å fylle inn bygningsinformasjon i Aktsomhetskartet til den eldre bygningsmassen i Trondheim. Gjennom dette ble jeg kjent med hva slags digitale løsninger Trondheim kommune bruker, og hva målene de har ved å bruke disse.

På grunn av den pågående Covid-19 pandemien, så var det ikke mulig å få blitt med på så mye opplegg som byantikvaren i utgangspunktet hadde ønsket for hospitanter. Vanligvis ville det har vært betraktelig fullere dager med befaringer og møter som vi kunne ha vært med på, men som på grunn av pandemien har blitt begrenset med tanke på smittevern hensyn. Dette førte til at det ble en del ledig tid mellom møter og befaringer. Denne tiden ble som regel brukt til å jobbe med Aktsomhetskartet.

Aktsomhetskartet for kulturminner i Trondheim var det vi jobbet mest med under hospiteringen. Dette er et verktøy som ofte ble brukt av saksbehandlerne, og ble ofte referert til, både av dem og tiltakshavere. Gjerne når det kom til spørsmål knyttet til bygg og eiendom om hvilke verneverdi der har og hvilke tiltak som kunne bli gjort. Oppgavene som jeg jobbet med relatert til kartet var å legge inn informasjon om byggenes historie, kontekst og utseende.

Det var her jeg ble interessert i kartløsningene de brukte, og begynte å lure på hva andre kommuner bruker. Interessen kommer trolig fra at jeg alltid har vært litt interessert i de litt tekniske aspektene ved ting. I tillegg så synes jeg at digitalisering i seg selv er et ganske interessant tema. Det ble mye snakk om at de hos byantikvaren var opptatt av at systemet de brukte var enkelt å navigere seg i og forstå hva det var man så på. De hadde også utviklet et system som de selv mente var enklere å bruke enn Riksantikvaren sin Askeladden, men at de to systemene fortsatt kunne snakke med hverandre slik at informasjonen ble overført til Askeladden til slutt.

Metode

Til denne oppgaven valgte jeg både å undersøke tekst og litteratur som allerede finnes på området, og å intervjuer ansatte i kommuner som jobber med kulturminner til daglig. Jeg valgte

å gjøre dette fordi jeg både ønsket å finne svar på hvorfor kunnskapsløftet kom, og hvordan kunnskapsløftet har påvirket kommuner i Norge.

Til den undersøkende delen har jeg hovedsakelig brukt stortingsmeldingene *Meld. St. 16 (2019–2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken*, *Meld. St. 35 (2012–2013) Fremtid med fotfeste*, *St.meld. nr. 16 (2004–2005) Leve med kulturminner* og *St.meld. nr. 24 (2008–2009) Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*. Disse er sentrale til oppgaven, da de nevner digitalisering, tilgjengeliggjøring og kunnskapsløftet i en større eller mindre grad. Stortingsmeldingene er de tekstene som har satt lys og perspektiv på manglene rundt kulturminneforvaltningen i kommunene og hvorfor behovet for et kunnskapsløft var nødvendig.

For å danne et bilde på hvordan Kunnskapsløftet har påvirket kommunene kontaktet jeg Trondheim, Røros og Namsos kommune for å spørre dem om dette. Jeg valgte disse både på grunn av størrelsen på kommunene, og på bakgrunn av hvor lenge de har hatt en kulturminneplan. Gjennom å intervju disse tre kommunene fikk jeg dannet meg et bilde på hvordan kunnskapsløftet har påvirket dem. Siden målet var å komme litt i dybden på temaet, tenkte jeg at det ville være nok å intervju tre kommuner, men jeg var også forberedt på at jeg kanskje måtte intervju flere etter hvert.¹ Jeg hadde originalt tenkt å intervju Nærøysund kommune i stedet for Namsos, men fikk via e-post svar om at kommunen var forsinket med handlingsplanen, da Nærøysiden av den nye kommunen ikke rakk å fullføre en kulturminneplan før sammenslåingen i 2020. Dermed falt valget på Namsos kommune i stedet.

Jeg sendte først spørsmålene til dem skriftlig via e-post i håp om at jeg skulle få utfyllende og gode svar tilbake, men både Namsos og Røros ønsket å svare på spørsmålene muntlig som intervju. En av fordelene med å sende spørsmålene på e-post først var at de fikk mulighet til å reflektere over spørsmålene i eget tempo, uten å måtte føle at de måtte svare raskest mulig på dem. Jeg var likevel påpasselig med å etterspørre svar, i tilfellet e-posten kan ha forsvunnet under andre innkommende e-poster.

Siden to av kommunene ønsket å gjennomføre intervju ville måten jeg samlet inn informasjon til undersøkelsen min bli todelt. Siden Trondheim svarte skriftlig, blir det mer korrekt å kalle det de svarte på for en spørreundersøkelse. Intervjuene jeg gjennomførte med Namsos og Røros kan vel kategoriseres som kvalitative intervju. Gjennom å intervju dem direkte fikk jeg anledning til å forklare hva jeg mente med de spørsmålene jeg stilte, og i Namsos sitt tilfelle; prøve å stille spørsmål som kunne passe deres situasjon bedre, men som likevel fikk fram den

¹ Dalland (2020): 81

samme informasjonen jeg var ute etter. Med dette ble det to ulike intervjuformer: et strukturert kvalitativt intervju og et ustrukturert kvalitativt intervju.² Jeg har også holdt kontakt med de jeg intervjuet og stilt dem oppfølgingsspørsmål hvis jeg ønsket å få oppklart noe jeg lurte på, eller for å få svar på nye spørsmål jeg fikk mens jeg jobbet med oppgaven.

Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven har 4 deler: Del 1 – Introduksjon, del 2 – Status for kulturminneforvaltningen i Norge, del 3 – Kunnskapsløft og digitalisering, og del 4 – Resultatet på satsingen av Kunnskapsløftet. Del 1 er som du allerede har lest en innledning til oppgaven og en presentasjon av oppgavens tema og problemstillinger. I tillegg har jeg redegjort for hospiteringen jeg hadde i vinter, og for valget av metode. I del 2 redegjør jeg for sentrale stortingsmeldinger innenfor feltet som tar for seg, og presenterer ønskede mål for kulturminneforvaltningen og behov som trengs og handlinger som må til for å klare å nå disse målene. Jeg presenterer også kort oppbygningen av kulturminneforvaltningen i Norge. I del 3 undersøker jeg hvordan tiltakene som har blitt satt i gang har påvirket kommunene i Norge, før jeg til slutt i del 4 presenterer konklusjonene jeg har kommet fram til.

² Dalland (2020): 67

Del 2: Status for kulturminneforvaltningen i Norge

Det finnes flere kulturminner i Norge enn de som kun er automatisk fredet eller er fredet etter kulturminneloven. Ordet kulturminner brukes ofte om faste spor som viser til menneskelig aktivitet gjennom tidene. Faste kulturminner kan være bygninger, gravhauger og andre landskapselementer, også båter går under begrepet kulturminner.³ Begrepet kan man også dele inn i to forståelser: den juridiske og den kulturelle. Den juridiske har grunnlag i definisjonen den har i kulturminneloven, mens de kulturelle kulturminnene baserer seg i større grad på hvilken oppfatning man har av det man mener er et kulturminne til enhver tid.⁴ I sammenheng med denne oppgaven vil den siste forståelsen av kulturminne være mest relevant, da kulturminneplanene i kommunen ofte baserer seg på hva kommunen/ lokalbefolkningen mener er kulturminner utover de som allerede er vernet. Man kan også kalle disse kulturminnene for verneverdige. Ofte er de kulturminnene som faller under den siste forståelsen ikke registrert i noe nasjonalt register, men er heller kun registrert i kommunen, og som et lokalt vernetiltak regulert for vern gjennom plan og bygningsloven.⁵

Kulturminneforvaltning

I Norge er kulturminneforvaltningen delt opp i flere nivå for å sikre at kulturminnene blir tatt vare på, på best mulig vis. De ulike nivåene er Klima- og Miljødepartementet, Riksantikvaren, Sametinget, Fylkeskommunen og kommunen, samt de arkeologiske landsdelsmuseene og sjøfartsmuseene.⁶ I sammenheng med denne oppgaven om digitaliseringen av kulturminner, er det mest relevant å redegjøre for Riksantikvaren og Kommunen, men jeg tar også med Klima- og Miljødepartementet og fylkeskommunen.

Klima- og Miljødepartementet er det departementet kulturminneforvaltningen går inn under, og det er de som har det overordnede ansvaret og er det politiske sekretariatet for regjeringen på dette området. Det er de som passer på at underliggende organer arbeider etter vedtatte mål og strategier, utformer politiske mål og retningslinjer, og skal passe på forholdet mellom mål og virkemidler. Klima- og Miljødepartementet er også klage- og kontrollorgan.⁷

Riksantikvaren er både en institusjon og et direktorat som ligger under Klima- og Miljødepartementet og er det overordnede faglige organet for den øvrige forvaltningen, og er

³ Christensen (2011): 13

⁴ Christensen (2011): 13

⁵ Riksantikvaren (2020) KiK

⁶ Holme (2005): 138-144

⁷ Holme (2005): 138

samtidig det rådgivende organet og sekretariatet for Klima- og Miljødepartementet og regjeringen innenfor dette ansvarsområdet.⁸ Riksantikvaren er også ansvarlig for at politikken rettet mot kulturminneforvaltningen blir iverksatt. Riksantikvaren som direktorat skal forvalte etter lover, forskrifter og andre bestemmelser, mens Riksantikvaren som institusjon har som oppgave å fremskaffe og formidle kunnskap om faste kulturminner og kulturmiljøer, og skal også påvirke allmenheten og myndigheter til å ha en langsiktig disponering av kulturminnene som en ikke-fornybar ressurs.⁹

Fylkeskommunen har ikke opprinnelig noe ansvar innenfor kulturminneforvaltningen, men har påtatt seg noen oppgaver, etter at en avtale mellom Klima- og Miljødepartementet og Kommunenes Sentralforbund ble inngått. Fylkeskommunen ble da delegert myndighet etter kulturminneloven og er det regionale forvaltningsorganet for kulturminner, bortsett fra de samiske kulturminnene.¹⁰ Det er også fylkeskommunen som er ansvarlig for at straffbare forhold relatert til kulturminner blir anmeldt til politiet. Fylkeskommunen fungerer også med et veilednings- og samordningsansvar i forhold til kommuneplanleggingen, og der de ikke har forvaltningsmyndighet fungerer de som førstekontakt og formidlingsledd videre i forvaltningen.¹¹

Kommunen har ikke noen forvaltningsansvar etter kulturminneloven, men er likevel en viktig brikke forvaltningen. Gjennom plan- og bygningsloven har kommunene myndighet til å sette av områder som skal vernes gjennom reguleringsplaner. Kommunen har også en viktig rolle i forbindelse med SEFRAK-registeret.¹² Øker man kompetansen og kunnskapen til kommunene om kulturminnene de har, og forvaltningen rundt de, kommer kommunene til å bli enda viktigere i arbeidet med å forhindre at flere kulturminner forsvinner på grunn av manglende oversikt. Arbeidet med å øke kompetansen i kommunene er noe som har blitt lagt fram i flere stortingsmeldinger de siste tiårene.

Stortingsmeldinger og kunnskapsløftet

Som kort nevnt i forrige avsnitt har arbeidet med å øke kompetansen i kommunene vært et tema som har vært nevnt i stortingsmeldinger de siste tiårene. Den første stortingsmeldingen jeg tar for meg er fra 2004-2005 med tittelen *Leve med kulturminner*. Allerede i denne stortingsmeldingen blir det lagt vekt på fra Regjeringens sin side at man må forhindre at

⁸ Holme (2005): 139

⁹ Holme (2005): 139

¹⁰ Holme (2005): 140

¹¹ Holme (2005): 140

¹² Holme (2005): 140

mangfoldet av kulturminner og -miljøer går tapt, og at man må ta disse mer aktivt i bruk. Regjeringen hadde også mål om at tapet skulle ligge under 0,5 prosent.¹³ Meldingen la også vekt på at strategiene og målene som var satt på den tiden ikke var gode nok til å forhindre dette.¹⁴

For å klare å ha et visst perspektiv på dette er det også viktig å sette seg inn i hvem det er som har ansvaret for kulturminnene og -miljøene. Det er både de private eierne, frivillige organisasjonene og de offentlige institusjonene som er ansvarlige for de kulturminnene de eier, og særlig for de private eierne er det viktig at det finnes offentlige virkemidler som kan hjelpe dem med å ta vare på kulturminnene de eier på best mulig måte. Samtidig er det en fordel at det er et godt og engasjert samarbeid mellom alle disse ansvarshaverne, slik at man kan sikre en effektiv, bærekraftig og helhetlig kulturminneforvaltning.¹⁵ Kommunen er også den største og viktigste forvalteren av kulturminner, og har Plan- og Bygningsloven som det viktigste verktøyet for å verne disse lokalt. Fokuset fra Riksantikvaren sin side har tidlig vært å sikre at kommunene har den kompetansen som trengs for å få til dette.¹⁶

Stortingsmeldingen nevnte også at Regjeringen ønsket å satse på at man skulle skape en verdiutvikling innenfor kulturminnene. Dette var for å fremme næringsutvikling og styrke lokalsamfunnet rundt der kulturminnene var, samtidig som det skulle sørge for at kulturminnene ble tatt i bruk, og dermed verne dem gjennom bruken.¹⁷ Kulturminner er også en uerstattelig kilde til kunnskap om den historiske utviklingen i Norge, og er i tillegg viktige kilder innenfor ulike fagfelt innen både akademia og håndverksfag. Kunnskapen innenfor de tradisjonelle håndverksfagene er særdeles viktig for at man skal kunne ta vare på de kulturhistoriske byggene på en bærekraftig måte.¹⁸

Et annet viktig poeng som ble lagt fram i denne stortingsmeldingen var at Regjeringen ønsket at forskningen og overvåkingen av kulturminnene skulle styrkes, slik at eiere og andre interessenter fikk bedre tilgang på informasjon og kunnskap ved at informasjonen ble gjort tilgjengelig i databaser.¹⁹ Regjeringen viser samtidig at de var klar over at registre og informasjon lå spredt på ulike institusjoner og mye av dette var lite tilgjengelig og ikke optimalisert for å bli gjort tilgjengelig i databaser. Dette gjaldt også materiale som forvaltning

¹³ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 16

¹⁴ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 10

¹⁵ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 17

¹⁶ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 81-82

¹⁷ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 54-55

¹⁸ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 63

¹⁹ St. Meld nr. 16 (2004-2005): 63

og eiere hadde rett til å ha tilgang på.²⁰ For at forvaltningen og andre aktører skulle ha en forutsigbar og ressurseffektiv planlegging, var det viktig at informasjonen var tilgjengelig og stadfestet. På tidspunktet for denne stortingsmeldingen var det to databaser som hadde dette tilgjengelig for forvaltningen: Askeladden og Sefrak-registrene.²¹

Den andre stortingsmeldingen jeg har satt meg inn i er Stortingsmelding nr. 24 (2008-2009). Denne har et hovedfokus på digitaliseringstiltak i ABM-feltet (Arkiv, Bibliotek og Museum), med det er flere momenter i den som kan sees i sammenheng med kommunal forvaltning, blant annet at kulturinstitusjonene skal ta vare på materiale og samlingene på en måte som sørger for at fremtidige generasjoner kan ha nytte og glede av dem.²² Også punktet om at digitaliseringen av materiale gjør det enklere å finne informasjon, uten at man må oppsøke institusjonen som sitter på det.²³ Dette ligner målene med at man har kommunen som lokal forvalter av kulturminner og arbeidet med å gjøre informasjon bedre tilgjengelig på nett.

Også arbeidet med å forbedre Askeladden har fortsatt i denne meldingen, og informasjon i registre som før kun var tilgjengelig sentralt har blitt tilgjengeliggjort gjennom Askeladden. Etter at Askeladden ble tatt i bruk har det ført til en aktiv kvalitetsheving og ajourhold av innholdet i databasen, samtidig som arbeidet for forvaltningen har blitt lettere takket være Askeladden.²⁴

I stortingsmelding 35 (2012-2013) *Fremtid med fotfeste* legger Klima- og Miljødepartementet fram viktigheten med at forvaltningen er tydelig og forutsigbar i et samfunn som er i stadig og rask endring. Samtidig er det viktig at kulturminneforvaltningen er robust og har et forutsigbart system som styrker forvaltningen rolle som samfunnsaktør, og som stemme mot presset som legges på kulturminner og -miljøer i en tid hvor bærekraftig utvikling kan true disse.²⁵ Riksrevisjonen hadde i 2008-2009 gjennomført en forvaltningsrevisjon av hvordan Klima- og Miljødepartementet lå an i oppfølgingen av fredete og verneverdige kulturminner etter St. Meld nr. 16 (2004-2006) *Leve med kulturminner*, og hadde kommet fram til o departementet ønsket å komme i mål med det innen 2020, var det mange forutsetninger som måtte komme på plass om forvaltningen skulle klare det. Det ble pekt på at forvaltningen manglet en oversikt over verneverdige kulturminner.²⁶

²⁰ St. Meld (2004-2005): 70-71

²¹ St. Meld (2004-2005): 70-71

²² St. Meld nr. 24 (2008-2009): 13

²³ St. Meld nr. 24 (2008-2009): 15

²⁴ St. Meld nr. 24 (2008-2009): 81

²⁵ Meld. St. 35 (2012-2013): 7

²⁶ Meld. St. 16 (2019-2020): 15

Riksantikvarens prosjekt *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen* startet i 2010, og var (og fortsatt er) sentral for å skaffe en bedre oversikt over fredede og verneverdige kulturminner. *Kunnskapsløftet* oppsto som en del av oppfølgingen av Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon.²⁷ Delprosjektene innenfor *Kunnskapsløftet* inkluderer blant annet å videre utvikle databasen Askeladden, og publikumsversjonen Kulturminnesøk, oppstart med registrering av samiske kulturminner, digitalisering av Riksantikvarens arkiv, og igangsettelse av ulike tiltak for å stimulere økt kompetanse i kommunene.²⁸

Det er nettopp for å kunne ta vare på kulturminnene at det har vært nødvendig med å øke kompetansen og kunnskapen i kommunene. Dette har inngått i at det har vært nødvendig å hatt en tilstrekkelig oversikt og kunnskap over kulturminnene som finnes i kommunen, og at de har en kompetanse til å kunne forvalte disse.²⁹ For å få til dette har det blitt satt i gang ulike tiltak for å stimulere kommunene til å registrere og verdifastsette de kulturminnene av lokal og regional verdi.³⁰ Delprosjektet for *Styrking av kommunal kompetanse* har senere fått navnet *Kulturminner i kommunen*, eller *Kik*.³¹ Målet for dette delprosjektet har vært at kommunene skulle skaffe seg en oversikt over kulturminnene som finnes i der. Dette skulle også bli et grunnlag for en kulturminneplan, samt en oversikt som kan bistå i byggesaker.³² Målet med prosjektet har vært å utvikle gode registre, saksbehandlings- og rapporteringsverktøy, som sikrer at alle forvaltningsnivå får tilgang på like gode verktøy. En tilgang på lik informasjon sikrer også at saksbehandlingen foregår på like vilkår.³³

Gjennom *Kik*-ordningen kunne kommuner søke Riksantikvaren om tilskudd til å utarbeide sin egen kulturminneplan. Siden kommunene er viktige og sentrale i forvaltningen av kulturminner og kulturmiljø, og det å ha sin egen kulturminneplan et viktig verktøy for å være best mulig forberedt til å forvalte disse. Gjennom planen får kommunene oversikt over kulturminner og -miljø i kommunen og gir også en plan for forvaltningen av dem.³⁴

Kommunene får også økt kunnskap om kulturminnene og lokalhistorie i kommunen gjennom en slik plan, og det blir lettere å prioritere hvilke kulturminner man vil ta vare på. På bakgrunn av dette er det viktig at kommunen har den rette kompetansen og nok kapasitet til å sikre

²⁷ Meld. St. 16 (2019-2020): 15

²⁸ Meld. St. 35 (2012-2013): 25

²⁹ Meld. St. 35 (2012-2013): 46-49

³⁰ Meld. St. 35 (2012-2013): 48

³¹ Meld. St. 16 (2019-2020): 16

³² Meld. St. 35 (2012-2013): 48

³³ Meld. St. 35 (2012-2013): 47

³⁴ Riksantikvaren (2020): KiK

kulturminner og -miljø i arealforvaltningen, samtidig som at kommunen skal kunne gi private eiere av verneverdige bygg tilstrekkelig veiledning og råd. Dette er noe man oppnår ved å styrke kulturmiljøkompetansen og -kapasiteten i hele landet.³⁵

Opprusting av eksisterende verktøy

To andre delprosjekt som ble presentert i *Kunnskapsløftet* var *Verktøy og integrasjonsutvikling i Askeladden* og *Kulturminneportal*. Den første gikk ut på å forbedre kvaliteten på dataene i Askeladden og utvikle digitale saksbehandlingsverktøy. Det andre delprosjektet gikk ut på å samordne databaser, arkiv, informasjonssystemer og digitale villedninger.³⁶ Askeladden er et verktøy som brukes daglig av saksbehandlere både i den regionale kulturminneforvaltningen og i kommunene. Etter at de videreutviklet Askeladden åpnet det opp for at databasen kunne kommunisere med lokale registre.³⁷ Dette er noe Trondheim kommune blant annet har gjort med sine databaser, men dette går jeg nærmere på i del 3.

Siden Askeladden som nevnt er en nettside og ressurs ment for forvaltningen, var det også ønskelig med en egen nettside som allmennheten har tilgang til. Publikumsversjonen av Askeladden ble nettsiden *kulturminnesok.no*, og er en versjon som baserer seg på databasen til Askeladden. Kulturminnesøk gir besøkende anledning til å finne informasjon og historien om kulturminner som måtte befinne seg rundt dem, eller utforske kulturminner fra andre steder i landet. Man kan også legge til egne bilder og historier om kulturminnene på nettsiden.³⁸

Vi har også SEFRAK-registrene, og er sammen med Askeladden de to største digitale registrene for kulturminner i dag. SEFRAK-registrene er et register over bygg oppført før 1900 og før 1945 for Finnmark. Registreringen ble gjennomført mellom 1975 og 1995, og bygg som passer til tidsrammene ble oppmålt, fotografert og kartfestet.³⁹ Hvis man skulle trenge informasjon om ulike bygg som er registrert i Sefrak, kan man ta kontakt med kommunen eller med fylkeskommunen om bygget er fra før 1850. På nettsidene til Riksantikvaren står det at:

SEFRAK-registeret er først og framst eit generelt kulturhistorisk register som særleg har verdi som kjeldemateriale for den lokale historia. Registeret blir også brukt av forvaltninga for å finne verneverdige bygningar i lokalmiljøet, og i det kommunale planarbeidet.⁴⁰

³⁵ Riksantikvaren (2020): KiK

³⁶ Meld. St. 35 (2012-2013): 47

³⁷ Meld. St. 35 (2012-2013): 47

³⁸ Riksantikvaren (u.å.): Kulturminnesøk

³⁹ Riksantikvaren (2020): Sefrak

⁴⁰ Riksantikvaren (2020): Sefrak

Det er verdt å merke seg at selv om en bygning er registrert i Sefrak, så har ikke bygningen noe formelt vern. Bygget kan likevel ha en verneverdi, eller at konteksten det står i har en verneverdi til sammen.⁴¹ Ofte innfører kommuner da ulike verneklasser på disse bygningene, som påvirker eventuelle saksbehandlinger når det kommer inn søknader rettet til disse typer bygninger. De kan også legge inn hensynssoner i planarbeidet.

Delprosjektet *Kulturminneportal* har hatt som mål å samkjøre den spredte informasjonen om kulturminner og relevante saksdokumenter. Dette er for at man skal forhindre at de spredte dokumentene fører til at forvaltningen praktiserer feltet ulikt. Gjennom å digitalisere de ulike arkivene og samordne søkene på tvers av databasene, vil det i kombinasjon med enkel tilgang på veiledninger bidra til at både arbeidsflyt og kunnskapsoverføring gjennom alle leddene i kulturminneforvaltningen blir effektiv og enhetlig.⁴²

Samkjøring av databaser, samt tilgjengelige og oppdaterte "verktøy" gjør arbeidet og kostnadene for å planlegge nye tiltak enklere og mer forutsigbart for både offentlige og private aktører. Takket være en enkel oversikt over kulturminnene gjennom disse databasene.⁴³ Det er også viktig for eiere å få vite om informasjon som berører eiendommene de eier, uansett om det dreier seg om at eiendommen er fredet eller den ligger i et område med andre viktige verneverdier.⁴⁴

Et av miljømålene som ble satt i 2005 var at «tapet av verneverdige kulturminner skal minimerast»⁴⁵ Gjennom satsingene til Kunnskapsløft-prosjektet har tapsprosenten sunket de siste årene, og gjennom dataene som har blitt samlet inn viser det seg at den nå ligger på under 1 prosent. Likevel så er det en liten vei å gå for å nå målet på 0,5 prosent. Det at kommunene har fått en oversikt over kulturminnene som finnes i lokalområdene har hatt sitt å si for at andelene tapte bygg har gått ned⁴⁶ I neste del skal vi se på hvordan kunnskapsløftet har påvirket kommunene i Norge.

⁴¹ Riksantikvaren (2020): Sefrak

⁴² Meld. St. 35 (2012-2013): 47

⁴³ Meld. St. 16 (2019-2020): 23

⁴⁴ St. Meld. 16 (2004-2005): 71

⁴⁵ Meld. St. 16 (2019-2020): 15

⁴⁶ Meld. St. 16 (2019-2020): 15-16

Del 3: Kunnskapsløftet og digitalisering

Etter at vi nå har sett på hvorfor Kunnskapsløftet kom, skal vi nå se på hvordan prosjektet har påvirket noen av kommunene i Norge. For å få en oversikt over dette, kontaktet jeg tre kommuner for å spørre dem om hvordan Kunnskapsløftet har påvirket dem i arbeidet deres. Disse tre kommunene er Trondheim, Røros og Namsos. De tre kommunene er forskjellige både på størrelse og hvor mange kulturminner som finnes der.

Trondheim kommune er den største av de tre jeg har valgt meg ut, og kommunen er også den eldste av de tre, med dateringer helt tilbake til før år 1000 e.Kr.⁴⁷ Med kulturminner som stammer fra middelalderen og fram til de mer moderne tidene, danner det et rikt grunnlag for kulturminner i kommunen, og med Midtbyen som midtpunktet i selve byen, kan man se flotte gamle byggverk hvor hen man snur seg. Etter Olav den Helliges død har byen lenge vært et kjent pilegrimssted, med Nidarosdomen som mål.⁴⁸

Røros er den nest eldste av de tre kommunene og ble grunnlagt som en bergstad i 1644 etter det ble gjort malminn i området. Gruvedriften som ble etablert der holdt fram helt til 1977.⁴⁹ Det var gruvedriften som satte grunnlaget for befolkningsveksten der, og den unike trehusbebyggelsen gjorde at bergstaden, og senere Cirkumferensen, ble innlemmet som et verdensarvsted på verdensarvlisten til UNESCO.⁵⁰ Røros er også kjent for vintermarkedet som holdes i februar hvert år.

Namsos er den yngste kommunen av disse tre, og ble grunnlagt i 1845 som et ladested. Stedet var sentral i handel, trelasttransport og sagbruksdrift med omlandet, med elva Namsen som en viktig fløtningselv.⁵¹ Under andre verdenskrig ble Namsos bombet av Tyskerne og store deler av byen måtte bygges opp på ny i årene etter.⁵² I dag er det flere museumsområder i byen, blant annet Spillum Dampsag og Høvleri, som er et museumssagbruk som fortsatt fungerer i dag.⁵³ I 2020 ble kommunene Namsos, Fosen og Namdalseid slått sammen til nye Namsos kommune.⁵⁴

Trondheim fikk sin første kulturminneplan allerede i 1976, og 2013 vedtok de sin andre kulturminneplan.⁵⁵ Sammenlignet med Røros og Namsos, som fikk sine første planer i 2019, er

⁴⁷ Rosvold. (2020)

⁴⁸ Rosvold (2020)

⁴⁹ Lokahistoriewiki.no (u.å.)

⁵⁰ Rørosmuseum og Verdensarvsenter Røros (u.å.)

⁵¹ Namsos kommune (u.å.)

⁵² Sandmo (2019)

⁵³ Museet midt (2013)

⁵⁴ Namsos kommune (u.å.)

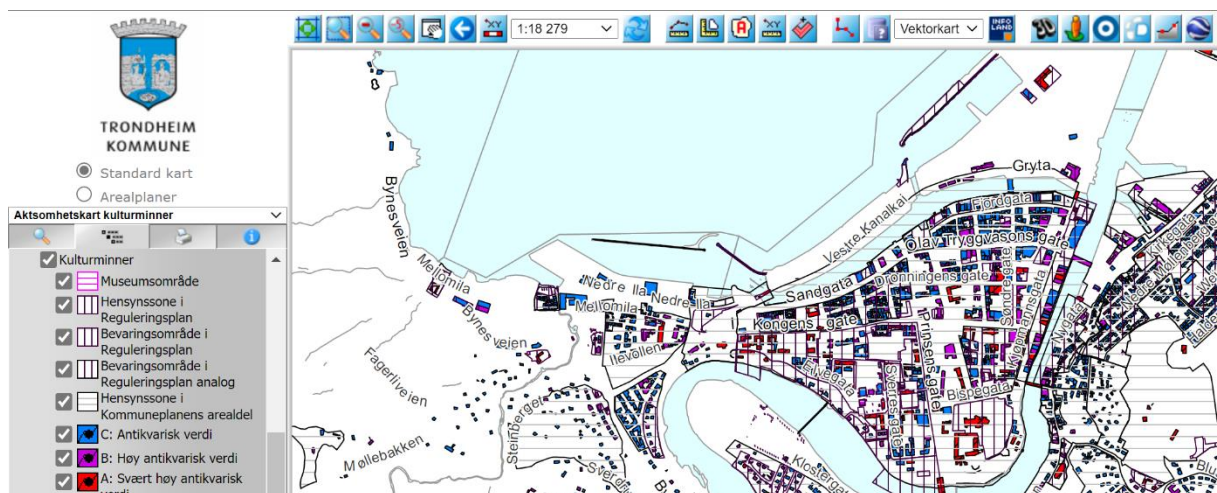
⁵⁵ Miljøenheten (2013): 8

Trondheim en veteran i spillet. Disse tre kommunene har altså ulik bakgrunn når det kommer til hvor mye har fått jobbet kulturminnene. Jeg satt igjen med tre hovedspørsmål, eller hjelpeproblemstillinger: Hva slags digitale løsninger ble benyttet? Har disse løsningene kommet som en del av kunnskapsløftet? & Har disse digitale verktøyene bedret kulturminneforvaltningen i kommunene? Hele intervju-guiden ligger ved som et vedlegg.

Digitalisering i kommunene

I forrige del gikk vi gjennom stortingsmeldingene, og noe som gikk igjen flere ganger var at det var viktig å ha en oversikt over kulturminnene for at man skulle klare å forhindre at tapet av kulturminnene ble for stort. Alle de tre kommunene har laget seg en oversikt gjennom en kulturminneplan, men når det kommer til hvordan de skal vise denne oversikten digitalt gjennom kart, har de valgt ulike løsninger.

Trondheim kommune har et kartsystem levert av Norconsult informasjonssystemer, og inneholder flere karttyper som tjener hvert sitt formål, hvor altså *Aktsomhetskart kulturminner* er et av dem. Siden jeg hadde hospiteringen min hos Byantikvaren i Trondheim, fikk jeg anledning til å gjøre meg godt kjent med kartet deres i løpet av tiden min der. Deres kart er også det som er mest detaljert av de tre kartløsningene jeg har undersøkt. Aktsomhetskartet er en utvidelse av den kommunale digitale kartløsningen, og det var naturlig for dem å bruke den samme kartløsningen. Kartet oppsto da de i tidlig 2000 skulle utvide det eksisterende kartet til å geografisk gjelde hele kommunen. Da var det på tide å gå over fra et fysisk kart til et digitalt et, og har siden starten av dette prosjektet samarbeidet med kart- og oppmålingskontoret i

Figur 1: Aktsomhetskartet for kulturminner i Trondheim Kommune. Hentet fra [Trondheim \(nois.no\)](http://Trondheim.nois.no) (10.05.2021)

kommunen.⁵⁶ Her er omtrent hvert verneverdige bygg i kommunen markert individuelt på

⁵⁶ Kjersti Bodin. Personlig kommunikasjon. 09.04.21

kartet, i en farge som representerer hvilken verneklasse de tilhører i. I tillegg kan man se hensynssoner og reguleringsplaner. Figur 1 på forrige side viser hvordan kartløsningen ser ut.

Når de skulle videreutvikle databasen for kartløsningen noen år senere, valgte de å samarbeide med Riksantikvaren. Dette var for å få til at Byantikvarens database kunne utveksle data med Riksantikvarens sin database i Askeladden. De valgte å gjøre dette slik at man unngikk å ende opp med en separat "lukket" database utenfor Askeladden. De så det også som en fordel at databasene var samkjørte, slik at folk fikk samme informasjon, uansett hvilket system de søkte informasjon fra.⁵⁷ Byantikvaren i Trondheim ser også på muligheten til å legge inn egne «tilleggsprosjekter» inn i kartet som positivt. For eksempel så har de laget kartlag som viser bygg i jugendstil, og bygg med hvelvkjellere.⁵⁸

Bodin vedkjenner at kartet kan være noe komplisert og vanskelig å bruke for eksterne brukere som kun skal bruke det en sjelden gang, men for de som bruker det hver dag er kartet relativt enkelt å jobbe med.⁵⁹ Det samme gjelder for så vidt også for de som fyller inn informasjonen i kartet; De som jobber fast med kartet husker hva og hvordan informasjonen skal fylles ut, og bruker dermed mindre tid på utfyllingen. Mens det for de andre som ikke bruker programmet fast kan oppfatte det som vanskelig å huske hva som skal gjøres, for at alt skal bli riktig utfyllt.⁶⁰ For at det skal være litt enklere for besøkende å navigere seg gjennom kartet har de laget en brukerveiledning man kan lese før man begir seg ut på kartet.⁶¹

Røros kommune har et kartsystem levert av Norkart, og her er det litt likt som i kartet til Trondheim at man kan velge mellom ulike kartlag. I motsetning til Trondheim så har Røros kommune valgt å gruppere de verneverdige kulturminnene i hensynssoner i kartløsningen de bruker, og kulturminnene innenfor sonene er foreløpig kun beskrevet hver for seg i kulturminneplanen. Figur 2 på neste side viser hvordan kartet til Røros ser ut. De verneverdige kulturminnene i Røros vil også bli lagt inn i Askeladden, men dette blir gjort manuelt.⁶² I tillegg til Byantikvar Magnus Borgos, så er det ansatt en til som jobber fulltid med kartet i kommunen.⁶³

⁵⁷ Kjersti Bodin. Personlig kommunikasjon. 09.04.21

⁵⁸ Kjersti Bodin. Personlig kommunikasjon. 09.04.21

⁵⁹ Kjersti Bodin. Personlig Kommunikasjon. 09.04.21

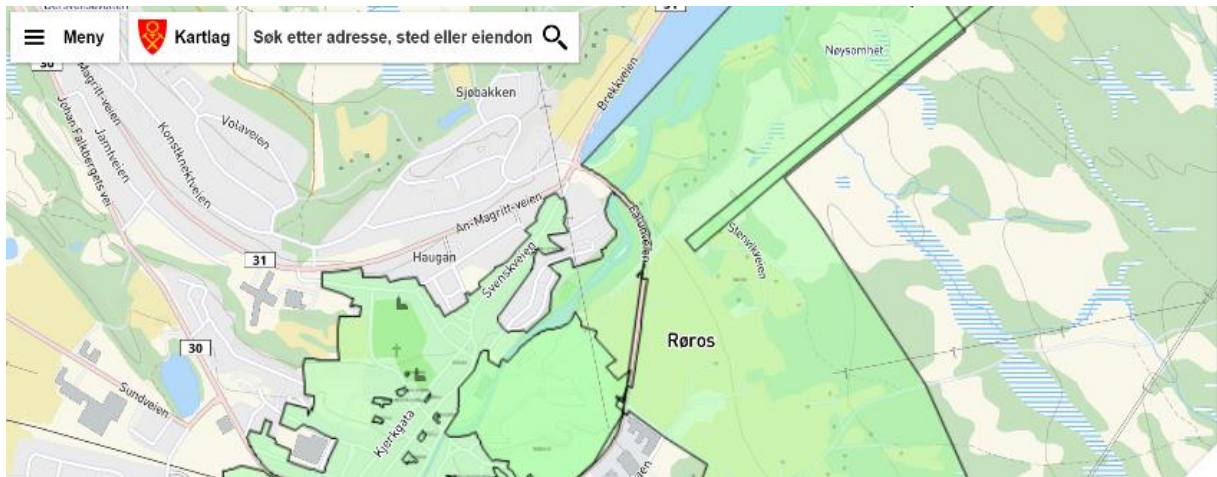
⁶⁰ Kjersti Bodin. Personlig Kommunikasjon. 09.04.21

⁶¹ Byantikvaren i Trondheim (u.å.)

⁶² Magnus Borgos. Personlig kommunikasjon. 12.04.21

⁶³ Magnus Borgos. Personlig kommunikasjon. 12.04.21

Byantikvaren i Røros sier at kulturminnene i kommunen ble mer tilgjengelige når de ble lagt inn på kart. For å vise innbyggerne at dette kartet finnes har det innimellom blitt lagt ut innlegg om et kulturminne og informasjonen rundt den, og refererer samtidig til kartet.⁶⁴ Magnus Borgos sier at det ikke er noe særlig krevende å jobbe med kartet, og at arbeidet med å holde det oppdatert har blitt en del av arbeidsrutinen.⁶⁵

Figur 2: Kartet til Røros kommune med kartlaget for kulturminner valgt. Hentet fra [Detaljert kartløsning Røros kommune \(kommunekart.com\)](https://www.kommunekart.com/) (10.05.2021)

Namsos kommune har valgt å ta i bruk de eksisterende kartene som allerede finnes, nemlig Askeladden og Kulturminnesøk, i tillegg til disse så bruker de kulturminneplanen som en lokal oversikt. De ønsker også at oversikten blir inkludert i de kommunale kartene for arealplaner i form av hensynssoner.⁶⁶ Namsos valgte å ta i bruk de løsningene som allerede fantes i stedet for å kjøpe inn et annet system for å spare på ressurser. De så det også som en fordel å bruke Askeladden og Kulturminnesøk, siden de to er databaser som gjelder for hele landet.⁶⁷

Siden Askeladden er beregnet for forvaltningen, blir byggene fra kulturminneplanen registrert der med nødvendig informasjon. Da har byggesak anledning til å søke opp nødvendig informasjon, når et slikt behov viser seg. På den andre siden er Kulturminnesøk mer kunnskapsorientert og rettet mot publikum for øvrig, så for dem var det viktig at informasjonen der også var oppdatert.⁶⁸ Dette var noe konservator Geir Grøtan var opptatt av. Han jobbet med å oppdatere informasjon og bilder til noen av de valgte kulturminnene på Kulturminnesøk. Har var også opptatt med å få kartfestet kulturminnene, og det var viktig for han at Kulturminnesøk

⁶⁴ Magnus Borgos. Personlig kommunikasjon. 12.04.21

⁶⁵ Magnus Borgos. Personlig kommunikasjon. 12.04.21

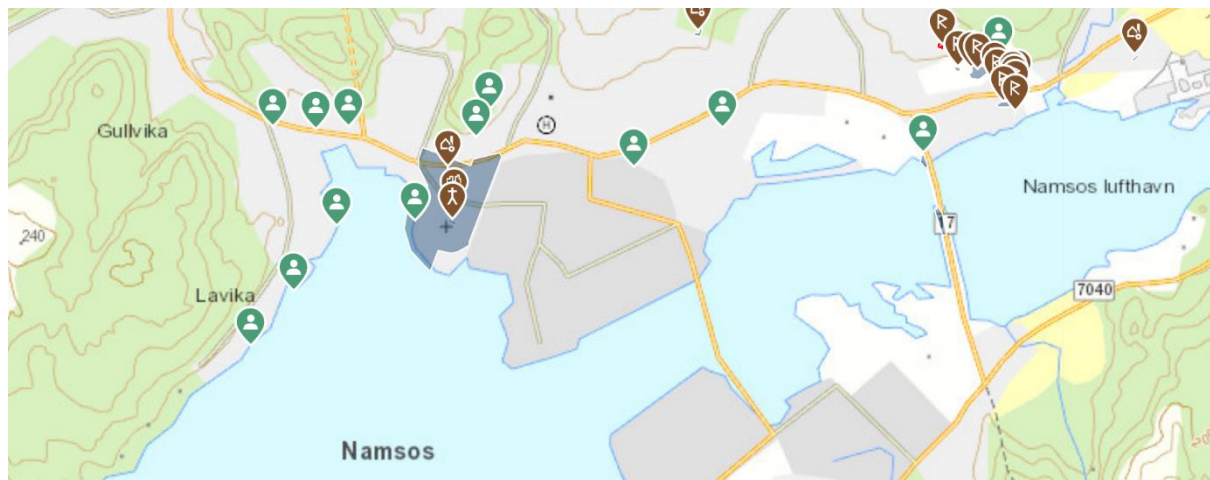
⁶⁶ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

⁶⁷ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

⁶⁸ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

hadde oppdaterte bilder og informasjon.⁶⁹ Prosjektgruppa for kulturminneplanen brukte også Sefrak-registrene for å bestemme seg for hvilke bygginger som burde være med i planen.⁷⁰

De ulike valgene av kartsystem viser til at de ulike kommunene har hatt ulike behov for å vise oversikten over kulturminnene de har. Trondheim og Røros valgte å ha sine egne systemer fordi

Figur 3: Oversiktsbilde over kulturminner i Namsos hentet fra Kulturminnesøk.no (18.05.2021)

de følte at sitt eget system var enklere å jobbe med enn systemet til Askeladden^{71,72} Trondheim sitter på en stor bygningsmasse og som i de fleste tilfellene har en privat eier. På grunn av dette kan det hende at de så et behov for å få fram sin del av informasjonen på en måte som passet best for dem. Røros har også en stor bygningsmasse som både er fredet og verneverdig, og har i tillegg verdensarvstatus.⁷³ Det kan hende at det faktisk var mye allerede fredet og hadde informasjon tilgjengelig gjennom Askeladden og Kulturminnesøk. Dette gjorde at valget med å gruppere kulturminnene i soner på sitt eget kart, ga mest mening for dem.

For Namsos sin del hadde de sagt at de valgte å hovedsakelig å bruke Askeladden og Kulturminnesøk, siden det er et system som alle har tilgang til og gjelder for hele landet. I tillegg var det ressursparende da de slapp å bruke midler på å kjøpe inn et annet system som de også eventuelt hadde vært nødt til å bruke ekstra tid å sette seg inn i. Flatebø mente i tillegg at det var en fordel å bruke Askeladden, ved at de unngikk å ha et "lukket" system⁷⁴

⁶⁹ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

⁷⁰ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

⁷¹ Kjersti Bodin. Personlig kommunikasjon. 09.04.21

⁷² Magnus Borgos. Personlig kommunikasjon. 12.04.21

⁷³ Røros verdensarv

⁷⁴ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

Kunnskapsløftet i kommunene

Kunnskapsløftet har som nevnt vært et prosjekt som blant annet var ment for å styrke kompetansen og få en oversikt over kulturminnene i kommunene. Sett i lys av dette, er det viktig å se på hvordan, og i hvilken grad kunnskapsløftet har påvirket kommunene. De tre kommunene har jo valgt ulike løsninger på hvordan de skulle presentere kulturminne, men det er også en forskjell på hvor lenge hver av kommunene har drevet aktivt med kulturminner på dette nivået.

Bodin påpekte at Kunnskapsløftet i hovedsak hadde fokus på kommunene som ikke hadde så stor kulturminnefaglig kompetanse fra før av, og at det dermed ikke har vært så stort fokus på kommuner som allerede har både byantikvar og god oversikt over kulturminnene i området sitt. For Trondheim sin del så har samarbeidet med Riksantikvaren i arbeidet med å samkjøre databasene vært det viktigste, og at de ble ønsket velkommen til å gjøre det har vært svært viktig for dem.⁷⁵

For Røros så har ikke Kunnskapsløftet rukket å påvirke arbeidet til byantikvaren i noe særlig grad, annet enn at de har fått på plass kulturminneplan. De har heller ikke rukket startet noen andre prosjekt i relasjon til Kunnskapsløftet, men at de har det i bakhodet.⁷⁶

Også for Namsos var det midlene fra delprosjektet Kulturminner i kommunen som gjorde at de fikk på plass ikke bare en, men tre kulturminneplaner for hver av de tre gamle kommunene, før sammenslåingen i 2020.⁷⁷ Nå jobbes det med å samkjøre disse og lage en felles kulturminneplan som gjelder for hele den nye kommunen. Flatebø legger vekt på at arbeidet med å lage disse kulturminneplanene har hjulpet til med å bygge opp historien og forståelsen tilden nye kommunen.⁷⁸

I en oppfølgende e-post til Borgos og Flatebø stilte jeg spørsmål om det ville ha blitt prioritert å lage en kulturminneplan innen 2020, om det ikke hadde vært for midlene fra KiK-prosjektet. Borgos svarte at han ikke tror det hadde blitt utarbeidet noen kulturminneplan hvis det ikke hadde vært for midlene.⁷⁹ Flatebø svarte også at midlene fra prosjektet har vært utslagsgivende for at planene ble til. Samtidig svarte hun at kommunen i 2020 søkte om midler for å slå sammen

⁷⁵ Kjersti Bodin. Personlig kommunikasjon. 09.04.21

⁷⁶ Magnus Borgos. Personlig kommunikasjon. 12.04.21

⁷⁷ Gudrun Flatebø. Personlig kommunikasjon. 21.04.21

⁷⁸ Gudrun Flatebø. Personlig Kommunikasjon. 21.04.21

⁷⁹ Magnus Borgos. Personlig Kommunikasjon. 30.04.21

de tre kulturminneplanene til en felles handlingsplan, og at hun er usikker på om en slik felles plan ville ha blitt utarbeidet uavhengig av støtten.⁸⁰

Ifølge det Røros og Namsos har svart, kan det tenkes at dette er noe som kan gjelde for mange kommuner. Midlene som kommunene har fått, kan for mange ha vært en utslagsgivende faktor, slik som det har vært for Namsos. Likevel, så har det jo vært et mål for prosjektet at flere kommuner skal vedta sin egen kulturminneplan. I løpet av tiden prosjektet har vært aktiv har over 370 kommuner fått tilskudd til å utvikle sin egen plan og cirka 150 kommuner har vedtatt en kulturminneplan.⁸¹ Det er jo sånn sett positivt at såpass mange kommuner har fått tilskudd.

Vi har nå sett på hvordan kommunene har opplevd Kunnskapsløftet og hva de har fått ut av prosjektet. I neste og siste del skal vi konkludere hvordan Kunnskapsløftet har påvirket kommunene og hvorfor Kunnskapsløftet ble lansert.

⁸⁰ Gudrun Flatebø. Personlig Kommunikasjon. 04.05.21

⁸¹ Meld. St. 16 (2019-2020): 16

Del 4: Resultatet av satsingen på Kunnskapsløftet

I denne oppgaven har jeg sett på hvorfor Kunnskapsløftet kom, og hvordan det har påvirket kommunene i Norge. Når det kommer til hvordan Kunnskapsløftet har påvirket kommunene, så har jeg kun sett på tre kommuner, og det er langt fra et representativt utvalg. Undersøkelsene jeg har gjort gir et lite innblikk i et større bilde. Kommuner som har hatt en kulturminneplan noe lengre, kan ha rukket og hatt en annen erfaring i løpet av de årene enn det knappe halvannet året Namsos og Røros har hatt sine kulturminneplaner. Trondheim har jo hatt et helt annen type samarbeid med Riksantikvaren, for eksempel.

Dette var noe som ble påpekt av i en av intervjuene, at Kunnskapsløftet ikke har hatt hovedfokus på de allerede "etablerte" kommunene. Det er de kommunene som fortsatt er i startfasen når det kommer til kulturminneforvaltning som har hatt mest nytte av prosjektet. Namsos kommune har sett nytten ved at de blant annet har fått styrket identiteten og historien til den nylig sammenslåtte kommunen. Dette gjennom å undersøke hvilke kulturminner som befinner seg i kommunen, i samband med arbeidet med å utarbeide kulturminneplanen.

Prosjektet Kunnskapsløftet har jo likevel båret frukt, når 370 kommuner har fått midler til å utarbeide en kulturminneplan, og 150 av de har vedtatt en plan. Før sammenslåingen i 2020 vil det si at over 87 prosent av kommunene hadde blitt berørt av Kunnskapsløftet og KiK-ordningen. Kunnskapsløftet har jo også ført til at tapet av kulturminner har sunket til under 1 prosent, men man er fortsatt ikke helt i mål for å nå tavgrensen på under 0.5 prosent.

Det var for å få senket denne tavgprosenten at Kunnskapsløftet ble til. I en revisjon ble det poengtert at det måtte større tiltak til om Regjeringen skulle nå målet innen 2020, og som et svar på dette startet de opp Kunnskapsløftet. Et viktig poeng med Kunnskapsløftet var at man skulle øke kompetansen i kommunene, og forbedre forvaltningsverktøy som man brukte i forvaltningen. Da var det viktig at informasjon og dokumenter ble lett tilgjengelig for dem. Askeladden er jo et verktøy som blir brukt, selv om måten det blir brukt kan variere fra kommune til kommune.

Til slutt så kan man si at Kunnskapsløftet har vært et suksessfullt prosjekt, som har bidratt til at tapet av kulturminnene har gått ned. Til gjengjeld så har kommuner fått en oversikt over kulturminnene sine, som også har dannet et grunnlag for historien i kommunen. Prosjektet har altså styrket identiteten til kommunene, som det har gjort for Namsos sin del.

Med dette kommer vi tilbake til at kulturminner pluss kommuner kan så absolutt være sant.

Litteraturliste og referanser

Bøker

Christensen, A. L. (2011). *Kunsten å bevare*. Pax Forlag.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave). Gyldendal.

Holme, J. (2001). *Kulturminnevern: Lov, Forvaltning, Håndhevelse (Bind 1)* (2. utgave). Økokrim.

Stortingsmeldinger

St.meld. nr. 16 (2004–2005) *Leve med kulturminner*. Miljøverndepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2004-2005-/id406291/>

St.meld. nr. 24 (2008–2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*.

Kultur- og kirke departementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-24-2008-2009-/id555254/>

Meld. St. 35 (2012–2013) *Framtid med fotfeste. Kulturminnepolitikken*.

Miljøverndepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-35-20122013/id725021/>

Meld. St. 16 (2019 –2020) *Melding til Stortinget Meld. St. 16 (2019–2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken. Engasjement, bærekraft og mangfold*. Klima- og Miljødepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20192020/id2697781/>

Kilder

Museet Midt. (2013, april 14). *Spillum Dampsag & Høvleri*. Norsk Sagbruksmuseum. Sist aksessert: 14.05.2021, fra <https://sagbruksmuseet.no/spillum-dampsag-og-hovleri/>

Miljøenheten. (2013, October). *Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013–2025*. Trondheim Kommune. Sist aksessert 14.05.2021, fra

<https://www.trondheim.kommune.no/tema/bygg-kart-og-eiendom/byantikvar/byantikvaren/kulturminneplan-2013-2025/>

Namsos Kommune. (u.å.). *Historien vår - Namsos kommune*. Sist aksessert mai 12, 2021, fra

<https://namsos.kommune.no/tjenester/politikk-og-organisasjon/velkommen-til-namsos/historien-var/>

Riksantikvaren. (u.å.). *om-oss | Kulturminnesøk*. Kulturminnesøk. Sist aksessert mai 12, 2021, fra <https://kulturminnesok.no/om-oss>

Riksantikvaren. (2019, desember 11). *Kulturminne i kommunen (KIK)*. Sist aksessert:

14.05.2021, fra <https://www.riksantikvaren.no/kik/>

Riksantikvaren. (2020, februar 17). *Sefrak-registeret*. Sist aksessert: 14.05.2021, fra

<https://www.riksantikvaren.no/les-om/sefrak/>

Røros – lokalhistoriewiki.no. (u.å.). Lokalhistoriewiki. Sist aksessert mai 12, 2021, fra <https://lokalhistoriewiki.no/wiki/R%C3%B8ros>

Rørosmuseet & Verdensarvsenter Røros. (u.å.). *Bergstaden Røros - Verdensarven Røros.* Verdensarven Røros. Sist aksessert mai 12, 2021, fra <https://verdensarvenroros.no/bergstaden-roros>

Rosvold, K. A. (2020, november 23). *Trondheim.* Store norske leksikon. Sist aksessert: 14.05.2021, fra <https://snl.no/Trondheim>

Sandmo, E. (2019, april 1). *Namsos Bys Historielag - Skogbruk og sagbruk i Namdalen gjennom århundrene.* Namsos bys historielag. Sist aksessert: 14.05.2021, fra http://namsosbyshistorielag.org/index.php?option=com_content&view=article&id=332:skogbruk-og-sagbruk-i-namdalen-gjennom-arhundrene-2&catid=8&Itemid=151

Intervjuer

Kjersti Bodin er arkitekt og antikvar hos byantikvaren i Trondheim, og er den som har jobbet mest med Aktsomhetskart kulturminner. Intervjuspørsmålene ble besvart per e-post 09.04.2021.

Magnus Borgos er byantikvar i Røros kommune. Intervjuet ble gjennomført muntlig via Zoom 12.04.2021, samt at oppfølgende e-poster ble besvart 30.04.2021.

Gudrun Flatebø er prosjektkoordinator med en delt stilling i Namsos kommune og Museet Midt. I kommunen jobber hun blant annet med kulturminner. Intervjuet ble gjennomført muntlig via telefonsamtale 21.04.2021. og oppfølgende e-poster ble besvart 04.05.2021.

Bilder

Figur 1: Trondheim kommune (2021) *Aktsomhetskart kulturminner* [skjermdump]. Trondheim kommune. Fra:

<https://kart5.nois.no/trondheim/Content/Main.aspx?layout=trondheim&time=637569279694868992&vwr=asv>

Figur 2: Røros kommune (2021) *Detaljert kart.* [Skjermdump]. Røros kommune. Fra: <https://roros.kommune.no/om-kommunen/kart/detaljert-kart/>

Figur 3: Riksantikvaren (2021) *Kart* [Skjermdump] Kulturminnesøk. Fra: <https://kulturminnesok.no/search?lat=64.46212806871047&lng=11.509495362113547&north=64.47830002646555&west=11.434982179531193&south=64.44594655168541&east=11.584008544695903>

Vedlegg

Intervjuguide:

Dette er spørsmålene jeg sendte til kommunene.

Hvorfor har de valgt å bruke den løsningen de har endt opp med?

Hvilke utfordringer er det de har møtt på?

Hva slags muligheter har det oppstått etter verktøyet er tatt i bruk?

Hvilke grep har dere gjort/ skal gjøre for at det skal bli så enkelt som mulig å bruke?

Hvordan er det å jobbe med kulturminnekartet i hverdagen?

Hvordan formidler/ har dere tenkt å formidle at det finnes et sånt kart?

Hvordan har dere jobbet opp mot Kunnskapsløftet fra Riksantikvaren?

Hvordan påvirker Kunnskapsløftet dere i arbeidet?

(Har du et team som jobber sammen med deg?)

Merk at intervjuet med Namsos var et ustrukturert intervju, så jeg benyttet noen litt andre spørsmål.

